

Et super Israel dei.) ἡμῶν Ἰσραὴλ, ut intelligas uirum aut populum. Et addit dei, ppter sy/nagogam satanae. De cetero,) τῶν λαοῦ τοῦ, quod alias solet ἡ λαοῦ πῶν.

Nemo mihi molestus sit.) κόποις μοι μηδεὶς ἄνεχέτω. i. Labores mihi nullus exhibeat. Et ad hunc modum uertit, & exponit Diuus Hieronymus.

Stigmata.) Græca uox est, significat autem notam impressam. Solēt autem serui nota/ri a dominis. Sentit igitur se certas habere notas, q̄ sit seruus Iesu Christi, pro quo tam multa passus fuerat. FINIS EPISTOLAE PAULI AD GALATAS.

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM PAULI AD EPHESIOS.

IDEM in hac epistola Pauli feruor, eadem pfunditas, idem omnino spiri/tus ac pectus, uerum nō alibi sermo hyperbatis, anapodotis, alijsq; incom/moditatibus molestior, siue id interpretis fuit, quo fuit usus in hac, siue sen/suum sublimitatem sermonis facultas non est assecuta.

Qui sunt Ephesi.) τῆς οὐσίμ ἐν ἐφέσω, quod potest & in secunda legi perso/na, qui estis Ephesi. Benedictus deus.) Bisariā potest distingui Benedictus de⁹, ut ha/ctenus sit diastole. Deinde separatim adijciat, Et pater dñi nostri Iesu Christi. Aut con/iun ctim, Deus & pater dñi nostri Iesu Christi. Pater, quia genuit. Deus Iesu, secundum assumptū hominē. Id annotauit Hieronymus. In caelestibus in Christo.) ἐν τῆς ἐπουρά/νιοις, ἡσῶν. i. in caelestibus, siue sup caelestib⁹ Christo. Vt sit Christo datiuī casus. Ambro/sius omittit hanc particulā, in Christo. Hieronymus legit in Christo. Si legis, benedixit nos Christo, sensus erit, benedixit nos in gloriā Christi. Si in Christo, sensus erit, p̄ fidē Christi cōferri nobis hāc benedictionē. Ante cōstitutionē) πρὸ κατὰβολῆς, quæ uox ita sonat, quasi dicas, ante iacta fundamēta mūdi. Sic admonet & diuus Hieronymus, idq; uerbis cōpluribus. Et immaculati.) ἀμώμους, quod magis inculpato siue irrepensibi/les q̄ immaculato significat. Momos em Græcis rep̄hensio est, siue deus rep̄hēsiōis.

In charitate.) Hæc uerba referri possunt ad sup̄iora, ut intelligas nos inculpato esse, & electo in charitate, uel ad ea quæ sequunt̄, Vt accipias nos prædestinato in charita/te. Quāq; græci codices annectunt hæc sup̄ioribus. Et hoc annotauit Hieronymus.

Qui prædestinauit nos.) προορισίας. Hieronymus & Ambrosius legunt, In charitate p̄/destinans nos. Verū illud prædestinans apud Græcos præteriti tēporis est, quasi si genus mutari poterat dixisset prædestinato siue præfinito. Atq; hoc sane loco uere uerbum est prædestinandi, de quo in epistola ad Rhomanos nō nihil attigimus. Diuus Hiero/nymus hoc putat interesse inter ὁρίζω & προορίζω, quod prius illud tribuat̄ ijs quæ nunq; nō fuerint. Hoc posterius ijs, quæ cum aliquando nō fuerint, deinde cōperint esse. De quibus si qd decretū aut cogitatū fuerit, priusq; fuerint, prædestinatio est. Rursum si qd de dño Iesu Christo, qui nunq; nō fuit cū patre, nec unq; eū ut esset uoluntas paterna p̄/cessit, destinatio est. Vnde in epistola ad Rhomanos de filio dei loquens, ὁριθέντες dixit, nō προοριθέντες. In adoptionē filioꝝ.) Græcis una uox, ἡ υιοθεσία, qua significant eam ado/ptionē, qua quis in filij locū adoptat̄, ut sup̄ius admonuimus. In ipsum.) εἰς αὐτόν. i. in se/le. Quāq; potest & ad Christū referri, sed coactius. Nā p̄ adoptionē efficimur fratres le/su Christi, nō filij, sed filij dei patris, ueluti insiti corpori Christi, & unū cum illo effecti. Secundū

Momus

prædestinatio
Destinatio

Secundū
prophetia
Rasor
Ni placet, &
hic sonat, gr
In laude g
gratiz suæ, &
dilecto filio suo.) Fili
Lin eo qui dilect
Et oino sentit d
amari a deo, nō ex ne
esse uoluit. In remi
torōsiū, nec apud Hie
exponentē. Exponēs
uitus, unde redemit r
i. i. p̄fecta cū
Hierony
tēporis. Quod di
nō negligendū. Vider
ebus. Habent enim a
Verbū
cipiā
non ha
pariuit nobis p̄fesa
cat, i. i. p̄fecta cū
& græca i
q̄ uulgo effērenda. Q
no uenerunt. Hic len
cōis incogitā fuisse m
At nunc quod latebat, i
cōndū benep̄ficiū hūe
legas q̄
significat
pater p̄posuit nos sibi
hoc est, inter p̄f
quæ multo ante definim
cogitationē sequat̄ et
haurare, i. i. p̄fecta cū
nos uocant
nōniam repetunt, & si
recte uerbum hoc a
magis habeatur inf
hūis heret & angelos
nō dedit caput. Qu
nos sunt, & quæ in terra
hōcolum reperio, nec a
hūm græca uox anceps e
nōniam omnium rerum
p̄fecta cū p̄fecta a multis ante
oleuimus. Significat
re dicit, q̄d
amb
hauratus timus asserit

Secundū ppositū.) *ἢ τὴν ἐνδοκίαν*. i. secundū placitū, aut potius secundū beneplacitū. Hieronym⁹ putat uocē esse nouā, & a Septuaginta fictā, quo possent explicare, qd̄ ē apud Hebræos רצון Rason. Porro *ἐνδοκίαν* pprie dici, ubi qd̄ nō solum placuit, sed etiā recte placuit. Nā placent, & quæ nō recte placent. In qua gratificauit.) *ἐν ἡ ἐχαρίτωσεν*. Et gratificauit hic sonat, gratos siue charos reddidit, *ἐχαρίτωσεν*, unde participiū est *κεχαρίτωμένη μαρτία*. In laudē gloriæ gratiæ suæ.) Quidā codices pperā addūt cōiunctionē gloriæ & gratiæ suæ, *δοξῆς καὶ χάριτος αὐτοῦ*, ut intelligas, laudari gloriam gratiæ diuinæ.

In dilecto filio suo.) Filio suo apud Græcos & apud Hieronymū nō addunt, *ἐν τῷ ἡγαπητῷ*. i. in eo qui dilectus est. Neq; em̄ hic est *ἀγαπητός*. Ambrosius legit, ut uulgata habet *ἀγαπίο*. Et oino sentit de filio, uerū cum maluit signare nomine dilecti, ut intelligeres nos amari a deo, nō ex nostris meritis, sed ob amorē, quo filiū psequit̄ pater, cui nos fratres esse uoluit. In remissionē peccatorū.) In ppositio nec est apud Græcos, nec apud Ambrosiū, nec apud Hieronymū, sed oportet annectere casum accusatiuū, p appositionē exponētē. Exponēs em̄ quæ sit illa redēptio, subiecit remissionē peccatorū. Nā hæc seruitus, unde redemit nos Christus. In nobis.) *εἰς ἡμᾶς*. i. in nos. Ut notū faceret.)

γνωρίσας ἡμῖν. i. patefacto siue notificato nobis mysterio. Interpres & Ambrosi⁹, opinor, legit, *γνωρίσαι*. Hieronymus legit, notum faciens, ut intelligas participiū esse, q̄ est præteriti tēporis. Quod dicā etiā si nō admodū ptinet ad sensum, tamen haud est meo iudicio negligendū. Vident̄ mihi ceteri parū animaduertisse, quod legit̄ in Græcorum codicibus. Habent enim ad hunc modū, *ἡς ἐπερίσθυσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν*. Verbū *ἐπίσθυσεν* hoc loco positū est transitiuē, hoc est, exuberare fecit. Alioq; participiū *γνωρίσας* non habet unde pendeat, uerti poterat in hūc modū, De qua ubertim impartiuuit nobis patefacto nobis mysterio & c.

Sacramentū.) Hoc loco mysteriū significat, *μυστήριον*, & græca uoce utitur Ambrosi⁹. Mysteriū aut̄ Græcis dicit̄ res arcana, neq; uulgo efferenda. Quod quidē deinde translātū est ad res sacras, quas potissimū silentio ueneramur. Hic sentit diuinā uoluntatē de gentibus ad fidē uocandis superioribus seculis incognitā fuisse mundo. Iudæis existimantibus hoc pmissum ad se pprie ptinere. At nunc quod latebat, innotuisse. Secundū beneplacitū eius.) Hieronymus legit, secundū beneplacitū siue, iuxta placitū suū, *ἢ τὴν ἐνδοκίαν αὐτοῦ*. Quod pposuit in eo.) Si legas *ἐν αὐτῷ*, significat in seipso. Si mauis *αὐτῷ* prima uocali tenui, referēt ad filiū, in quo pater pposuit nos sibi gratificare. Hieronymus indicat differētiā inter *προορισμὸν* & *προθεσίμ*, hoc est, inter prædestinationē & ppositionē siue propositū, q̄ illud ptineat ad ea quæ multo ante definimus in animo q̄ fiant, hoc cum iam uicina est machinatio, ut pene cogitationē sequat̄ effectus. In dispensatione.) *εἰς οἰκονομίαν*. i. in dispensationem.

Instaurare.) *ἀνακεφαλαιώσασθαι*. i. recapitulari, hoc est, ut in summā conferrentur. Nā oratores uocant *ἀνακεφαλαιώσασθαι*. i. recapitulationem, cum ea quæ sparsim ac fusius dicta sūt, summātīm repetunt, & simul iudici renouant̄. Diuus Hieronym⁹ legit, recapitulare, putatq; recte uerbum hoc a Latinis usurpari posse, & miratur, quamobrem in latinis codicibus magis habeatur instaurare, q̄ recapitulare. Sunt q; interpretant̄ *ἀνακεφαλαιώσασθαι*, ut Christus fieret & angelorū & hominū caput. Id qd̄ cōuenit ihs q̄ paulo post sequunt̄, & ipsum dedit caput. Quæ in terra sunt.) *τὰ ἐπὶ τῆς οὐρανοῦς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς*. i. quæ super cælos sunt, & quæ in terra. Quod additur in græcis codicibus, *ἐν αὐτῷ*. i. in ipso, nec apud Ambrosiū reperio, nec apud Hieronymum. Et magis quadrabat in eodē, q̄ in ipso. Nam græca uox anceps est, ut intelligas in uno & eodem comprehendī uniuerla, & uniuerlam omnium rerum summam ad unum Christum reuocari, & in uno semel esse quod p partes a multis ante petebatur. Sorte uocati sumus.) *ἐκ κληρώθην*. id est, Sorte electi sumus. Significat Hieronymus, uerbum hoc partim a sorte, partim ab hereditate dici, quod *κληρῶθην* ambigū sit. Ambrosius legit, fortiti sumus, hoc est, in sortē, & partē hereditatis sumus affciti. Qui operat̄ om̄ia.) *τὸ τὰ πάντα ἐνεργεῖται*. Ambrosius le-

Mysteriū,

predestinatio dicit̄.
propositio

Recapitulare,

git, eius q̄ cuncta creauit, si modo scriptura uacat mendo. At græca uox magis sonat, ei⁹ cuius ui & uirtute fiūt oīa, sicuti iā sepius admonuimus. Atq; hoc pacto nos uertimus:

Secundū ppositum.) Non est εὐδοκίαν, sed προδοσίαν. Quæ ante sperauimus.) προκλή-
πικότες. i. qui ante sperauimus. Hoc diuus Hieronymus refert ad præscientiam diuinā,
in qua sperauimus, & anteq̄ mūdus conderet uidelicet motus hac præpositione ἔσθ.

In quo & uos cum audissetis.) ὃν ὁ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαυτες ἐμ λόγῳ. i. in quo & uos qui au-
distis uerbum. Diuus Hieronymus nō ineleganter legit, In quo & uos audito uerbo ue-
ritatis. Illud admonendum, apud Græcos primam esse psonam, non secundam, nos &
nostrā. Cateri ab hoc loco faciunt distinctionem, qui ante sperauimus in Christo. De-
inde separatim adijciunt, In quo & uos, ut prius illud referatur ad apostolos, siue Iudæ-
os, secundum ad Ephesios aut gentiles. At mihi uidetur Paulus hoc loco subito mutat
se psonam, sensum magis attendens q̄ sermonis leges, cum enim dixisset, ut nos essem⁹
in laudem gloriæ illius, uelut exponens, quos dixisset nos, ne quis putaret eum loqui tā-
tum de Iudæis, cōtinenter adiecit, ὃν προκληπικότες, quasi dicat, cum nos dico, sentio oēs
qui sperauerunt in Christo, inter quos sumus & nos. Atq; illud nos ita dicit, ut suam pso-
nam cōiungat cū persona gentilium, cum sit doctor gentiū. Verū in hoc sensu non nihil
obstrepit græca præpositio ἔσθ. i. ante. Nā si de uniuersis accipiat, q̄ crediderant in Chri-
stum, qui erunt illi, qui ante crediderunt. Nisi placet sequi sensum Hieronymi, quem ca-
lumniatur Rufinus, ut Origenicum quiddam respiciens. Porro si placet mutare personā
& legim⁹, In quo sperastis & uos, quemadmodū legit Hieronymus, id quod ex illius in-
terpretatione palam est, nihil est quod nos offendat præpositio. Siquidē ante referetur
ad Iudæos, qui priores uocati sunt ad fidē, & priores crediderunt in Christū. Deinde se-
cutæ gentes. Quod si omnino placet prima psona, quemadmodū legunt Græci, tū ante
præpositio referri potest, ad alios postea credituros. Nam illi inter gētes primi credide-
rant, Nisi mauis accipere confusam spem, quam gentiles sanabiles habebāt, & ante præ-
dicatū euāgeliū. Et si nondū nouerant Christū, sperabant tamen aliquo modo salutem,
ueluti per somniū. Euangelij salutis.) Græcis per appositionē adiungitur euāgelium,
ἀκούσαντες τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τῷ εὐαγγελίῳ. i. qui audistis sermonē ueritatis, quod est euā-
gelium salutis. In quo & credentes.) Credentes apud Græcos præteriti temporis est,
πιστεύσαντες. i. postq̄ credidistis, uel quia credidistis, siue accepta fide, aut fideles facti.

Signati estis.) ἐσφραγίσθητε, quod significat, ob signati estis, quemadmodū tabulas ob si-
gnamus in pactis, quia postea sequitur de Arrabone, ut ostendat spem esse certam.

Qui est pignus.) ἀρράβων, i. arrabo. Atq; ita mauult legi diuus Hieronymus, & qui nō
Christū refert sed spiritū, hoc est, q̄ spiritus est arrabo. Hieronym⁹ illud interesse putat
inter pignus & arrabonem. Pignus quod Græci uocant hypothecam, datur in mutuo,
arrabo in contractu emptionis & uenditionis, quo firma sit obligatio. Quod si tanta est
arra, quam deus dat suis, quanta erit res ipsa, quam præstabit suo tempore.

In redēptionē acquisitionis.) εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς προπαισίσεως. i. in redēptionē acquisitionis,
siue possessionis, ut legit Hieronymus, emēdans uulgatā æditionē, quæ habebat in redē-
ptionē adoptionis. Vnde cōiungere licet, nec hāc q̄ uulgo utimur eandē fuisse cū ea, quā
tūc habebat Hieronymus. Verū ille quisq; fuit, mihi uidef interpretari uoluisse, uerbū ali-
oquin anceps, acquisitionis. Nam sensus est, spiritum sanctū a deo datum fidelibus, ue-
lut arrabonem, quo certum scirent fore, ut aliquando uindicaret sibi possessionē suam,
quā redēptionē acquisierat. Audiens fidē.) ἀκούσατε, i. audita fide uestra. Cello grati-
as agens.) Græcā figurā uertit, dicendū erat latine, nō cello gratias agere. Atq; ita legit
Hieronymus. Ambrosius legit, gratias agendo. Memoria uestri.) Cur nō mentionē
uestri, μνήσασθε ἡμῶν, quandoquidē orantes cū deo colloqmur. Deus domini nostri.) ὁ θεὸς
τοῦ κυρίου ἡμῶν. Hic palam est patrem uocari deum Iesu Christi, qd̄ in alijs erat ambiguū.

Illuminatos oculos.) Totus hic sermonis cōtextus parum coheret, in quo tamen ad-
miror la-

pignus.
Arrabo.

laborat Hieronymi, u-
tus esse gratia sermo
ille gratia scilicet, idq; d-
nos sermone, nolunt moc-
hoc modo reddi posse. A
collembia fidei uestra it
uestri facere in oratio
uobis spiritū sapi-
uestri itaq; hyperbat
uō Iesu, in agnitio
uobis, memoria uestri
oria det uobis spiritū
uobis ad det. Addit eni
agnitionē.) ὃν ἰκίγῳ
Supereminens magni
mūs. Excelsa magnitu-
Operationem potent
fisciam seu uim pote-
uēte ἐκείνου, quod nos
Suscitans eam.) ἐκεί-
Hieronymus legit,
Sub pedibus.) ἵπῳ ἐ-
Super omnē ecclesi-
tari casus, nō genitui,
Hieronymus in cōt-
uon est in græcis codic-
Christum. Ad quod fa-
uoluntate πᾶσι ἐμ πᾶσι
plet, siue impletur. N
ri diuus Hieronym⁹,
qui est caput, qui ita a
s, quæ nūc in singulos
uoluntate πᾶσι ἐμ πᾶσι
omnia adimpleri in on-
interpretat. Valgarius

Vm essetis mortu-
ubi mortuus sum
tius instrumenti,
grace est παραπέ-
tulum. Quod peccatū
uon peruenit est.
uon conuincit.) V
uon uos referendus
peccati uestri.) Vestrū
peccati uestri hui⁹ spiritū
uon, ut ppositione coh-
uon uon uon articulo
uon uon uon uon quo

mitior laborare Hieronymū, ut Paulū defendat aduersus eos, qui illū calumniabant, quod impitius esset græcanici sermonis, ut q solœcismis scateret, cum alias sæpenumero ipse faceret illū græce nescisse, idq; defendat aduersus eos qui, quod Paulus scripserat, Etli impitius sermone, nolunt modestiæ tribui, sed ueræ cōfessionī. Putat autē lectionis ordinē ad hunc modū reddi posse. Audient fidē uestrā in dño Iesu, & in oēs sanctos eius, uidē q; excellentiā fidei uestræ in dñm & in oēs sanctos eius, nō cesso gratias agere, & memoriā uestri facere in orationibus meis, ut dñi nostri Iesu Christi deus pater, pater autē gloriæ, det uobis spiritū sapientiæ & reuelatiōis. Porro quod sequit̄, illuminatos oculos cordis uestri, ita p hyperbaton reddi posse putat. Quapropter & ego audiens fidem uestrā in dño Iesu, in agnitionē eius, illuminatos oculos cordis uestri, nō cesso gratias agere p uobis, memoriā uestri facere in oratiōibus meis, ut deus dñi nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritū sapientiæ & reuelationis &c. At Ambrosius illuminatos oculos refert ad det. Addit enim de suo, illuminatos habere oculos.

In agnitionē.) ὡς ἐπιγνώσις. i. in agnitione. Cordis uestri) δῆλωσις ὑμῶν. i. mētis uestræ. Supereminens magnitudo.) ἢ ὑπερβάλλον μέγεθος. i. sublimis magnitudo, ut Hieronymus. Excelsa magnitudo, ut legit Ambrosius.

Operationem potentiaē uirtutis eius.) καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. i. secundum efficaciam, seu uim potentiaē fortitudinis, siue roboris eius. Nam est energia. Ac mox repetit ἐνεργεσθαι, quod nos uertimus exercuit, nō ut uoluimus (quod aīd) sed ut potuim⁹.

Suscitans eum.) ἐγειραὶ αὐτοῦ. i. suscitato eo. Et constituens.) καὶ ἐκάθισεν. i. sedere fecit. Hieronymus legit, Sedere eum faciens. Ambrosius, collocauit.

Sub pedibus.) ὑπὸ δούλο ποδῶν. i. sub pedes.

Super omnē ecclesiam.) ὑπὲρ πάντα τῆ ἐκκλησίας. i. sup omnia ecclesie. Ut ecclesie sit datus casus, nō genitiui, hoc ē, dedit illū ut sit caput ecclesie, ppositus uniuersis. Atq; ita legit Hieronymus in cōmentarijs, consentiens cum græcis. Et plenitudo.) Et cōiunctio non est in græcis codicibus, & ἢ πληρωμα. i. accusandi casu legendū, ut referatur ad Christum. Ad quod faciunt ea quæ sequunt̄. Qui omnia in omnibus adimpletur.) ὅ πληρωμα καὶ πάντα ἐν πᾶσι πληρωμῆς. i. plenitudo, siue impletio eius qui omnia in omnibus implet, siue impletur. Nam participiū est uerbi mediū. Et utroq; modo uidetur interpretari diuus Hieronym⁹, ut intelligas corp⁹, hoc est, fideles esse cōsumationē ipsius Christi, qui est caput, qui ita adimplet. ut sit omnia in omnibus, aut ita implet, ut oia sit omnibus, quæ nūc in singulos, alia in alios sparsa sunt. Verū si accipias passiuē πληρωμῆς, accipi potest τὰ πάντα. i. in omnibus, & subaudiatur prepositionē κατὰ, ut sit sensus Christum per omnia adimpleri in omnibus corporis sui membris simul collectis. Et in hunc sensum interpretat̄ Vulgarius, ut πληρωμα sit ecclesia, & πληρωμῆς passiuē ponatur.

EX CAPITE II.

CVM essetis mortui delictis & peccatis.) Datus sunt, non ablatiui, quasi dicas, tibi mortuus sum. Tamen si Diuus Hieronymus ita uidet̄ accipere, quasi sit datus instrumenti, hoc est mortui per peccatum. Quod hic uertit delictum, græce est παράπτωμα, quod Hieronym⁹ existimat esse primum illū lapsum ad peccadum. Quod peccatum est, græce ἁμαρτία, quod grauius esse putat, cum ad ipsum facinus peruentum est.

Et uos conuiuificauit.) Verbum conuiuificauit non inuenio in græco codice, caterū accusatiuus uos referendus uidetur ad uerbum superius dedit.

Peccatis uestris.) Vestris redundat.

Potestatis aeris hui⁹ spiritus) κατὰ τὸ ἄρχοντα τῆς αἰέρος καὶ πνεύματος. Bifariā accipi pot, ut p appositionē cohæreat aer cū spiritu. Potestatis aeris, q qdē est spirit⁹. Atq; ut sic accipiam⁹ inuitat articulus τοῦ καὶ πνεύματος. Sic em p articulū solet interpretari Græci. Verū obstrepit nonnihil quod sequit̄, ἢ ἐνεργεσθαι. Nec enim hic aer agit quicquam in

filij inobedientia, sed instigatio diaboli. Proinde p̄stiterit ita legere, iuxta principē, cuius & potestas est aeris, & spiritus illius qui agit in filijs diffidentia. Ut aerem intelligas hanc infimā orbis partem, in qua sola regnat ille, non ueluti dominus, cum Christus dominus sit omnium, sed ut tyrānus, & nō nisi nostro uitio potens. Deinde spiritū accipias, afsecum mundanū, diuersum ab illo coelesti spiritu Christi, nihil amantis nisi coelestia, & utruq; genitiuū aeris & spiritus referas ad tertium qui praecessit, potestatis, quae quidem hic nō est δύναμις, sed θέσια, ut ius & autoritatē intelligamus. Caterum huius p̄nomen interpres addidit de suo, cum non sit apud Gracos, ne apud Hieronymū quidem.

In filijs diffidentia. ἐρηοῖς ἀπειθείας, i. in filijs inobedientia, siue immorigeris. Est enim filiorum proprium, esse dicto audientes, ac morigeros parentibus.

Facientes uoluntatem. θελήματα, i. uoluntates. Nā affectus uarij sunt. Caterū in multis codicibus deprauauerant, uoluptates pro uoluntates.

Natura filij irae. φύσις. Pro quo quidā uerterant omnino, ut indicat Hieronymus, quae graeca uox sit ambigua. Mihi uidetur naturam opposuisse gratiae, quia paulo post sequitur, Gratia salui facti estis. Ita erat nostrae naturae siue natiuitatis, salus erat gratiae, & ob id Christo imputanda, non nobis ipsis. Et cogitationū. ἐν τῷ διαλογισμῷ. Hieronymus magis uidet p̄bare & mentiū, distinguens peccata carnis & mentium, quae illa sint crassiora, ueluti libido, gula, ebrietas, haec animi magis uelut haereticis. Ambrosius legit, consiliorū.

Per nimiam. διὰ πολλόν, i. propter multam. Et ita legit Hieronymus ac Ambrosius. Alioqui nimium dicitur, quod sit immodicum. Et cum essemus. ἡ ὄντας, i. etiam cum essemus. Mortui peccatis) Vitasset ambiguitatem, si dixisset, mortui per peccata. Nā alioqui Paulus uocat mortuos peccato, qui iam non peccant.

Cōiuiuificauit nos in Christo. Neq; nos p̄nomen, neq; in praepositio est in graecis codicibus. συνέζησεν ἡμῶν ἐν χριστῷ, i. cōiuiuificauit Christo.

Cuius gratia) Neq; cuius additum est, sed tantum, χάριτι ἐσὲ σεσωσμένοι, i. gratia saluati estis. Et ita legit diuus Hieronymus, ut haec particula, ceu p̄ parenthesis interserat. Caterum ordinem sermonis hoc in loco, quoniam uidetur perturbatus, Hieronymus restituit ad hunc modum. Et uos cum mortui essetis delictis, & peccatis uestris, conuiuificauit Christus deus, quod diuus est in misericordia, p̄pter multam charitatē, qua dilexit nos, miserus est nostri, & cū essemus mortui delictis, in quibus aliquādo ambulauimus secundū seculū mundi huius, secundū principē potestatis aeris, spiritus, qui nūc operat in filijs diffidentia, in quibus & nos oēs conuersati sumus aliquando in desiderijs carnis nostrae, facientes uoluntates carnis & mentiū, & eramus natura filij irae, conuiuificauit nos Christus, ut bis repetas. Cōiuiuificauit nos, & tollas cōiunctionē causalem, Deus enim. Nam ita legisse uidet Hieronymus, ὁ καρθεός, quod hanc putet uel ab imperitis librarijs adiectā, uel ab ipso Paulo p̄pter imperitiā graecanici sermonis additā. Quāq; utraq; cōiunctio facit, quo minus absoluat superior orationis pars, Cū essetis &c. Verū opinor Paulū addidisse cōiunctionē & aduersatiuā, ut redderet cōtrariā partē superioribus, hoc est, conuiuificatos esse, ei quod est mortuos esse peccatis, & quoniam intermiscuerat multa, uelut ad nouū orationis caput addidit praepositionē. Melius autē erat, si dixisset, nihilominus de cōiuiuificauit. Et cōrefuscitauit, & cōsedere fecit. συνήγαγεν ἡμῶν ἐκ ἐπιπέδου, i. pariter cū illo suscitauit, simulq; cū illo sedere fecit. Gratia enim. Enim nō addit in nōnullis Graecorū codicibus. Sicut nec paulo inferius, Dei enim donū, enim nō addit, quae ita legit Ambrosius.

Iplius enim sumus factura. ποιήματα. Ambrosius legit, figmētū, uelut aliqd e materia factū.

In opib; bonis. ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, i. ad opa bona. Quae p̄parauit deus. οἷς, i. quibus, ad homines arbitror referendū. Tacti iuxta graecanici sermonis p̄prietatē, & ad opa referri potest, ut datius graecus in accusatiuū uertat. Quēadmodū legit Ambrosius, quae p̄parauit deus, & itē Hiero. Ab ea q̄ dicitur circūcisio. ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς, i. ab ipsis Iudeis. Nā graeca lucidiora sunt. Et manufacta, referendū est ad circūcisionem, nō ad carnē.

Qui eratis

Legendum, c
iterata con
conferatione.)
testamentos
Alludit enim ad
Et
ostendit minu
Hoc redū
parietem m
referatur ad in
& alterum dū
quali die
ut fiat u
euacuans.) I
imo abo
quam citat Hier
& euac
in ano nouo hoie.)
sue par
no repetit Graeci
quis intro du
& incolae, si
Sed estis ciues.) ad
Angulari lapide.)
qui se
in qua structura
(
Inimicitias in seme
Christum. Siquid
i. in seipso, habet
ruatur. Etiam si secus
Ipso summo angulan
Constructa.) Graece si
Hieronymus le
in hoc angulari la
spiritu sancto.) Sanc

In eius Christi l
bis.) i. q̄m, i. in
modū. Huius re
q̄ estis ex gētib;
paulo ante su
est mihi in uobis q̄ est
fateri P
hoc pac
Ego Paulus u
sue adm
mysterium, q̄

Qui eratis.) Legendum, quia eratis, aut quoniam, ut legunt Ambrosius & Hieronymus ὅτι ἦτε, ut sit iterata coniunctio, quasi posuisset, & inquam eratis.

Alienati a cōuersatione.) ἑτεροπολίτευς, i. a ciuilitate, siue a republica Israel.

Et hospites testamentorū.) ἑξένοι ἢ ἑτεροδιδασκάλων, i. peregrini, siue extranei, a pactis siue testamentis. Alludit enim ad rempublicam, cuius modo meminerat, unde hospites uocat, alienos a iure ciuium. Et sine deo.) ἄθεοι, qui nullum credunt esse deum, & ἀθεότης, quā Plutarchus ostendit minus malum esse quā superstitionem θεοδαιμονία.

In hoc mūdo.) Hoc redūdat. Nisi quod opinor interpretē uoluisse reddere uim articuli τοῦτο.

Et medium parietem macerīæ soluens inimicitias.) Græci ita distinguūt, ut accusatiu⁹ inimicitias referatur ad inferius uerbum. Et mirum cur cum ὁ ποιήσας uerterit in uerbū, nō mutarit, & alterum λύσας, i. qui soluit, aut soluto pariete. Rursum græce est, ἡ μεσότοιχοι τοῦ φραγμοῦ, quasi dicas, interstitium septi siue sepi. Et apud comicum, Mitio iubet macerīam dirui, ut fiat una domus. Id ergo quod dirimit aedes ab aedibus, μεσότοιχοι uocat.

Decretis euacuans.) In præpositio omīssa totum subuertit sensum, quasi decretis aboleuerit legem, imo aboleuit legem sitam in præceptis ac decretis hominum. Quædam æditio quam citat Hieronymus, habet in dogmatibus, usurpata græca uoce, Ambrosi⁹ legit in decretis, & euacuans præteriti temporis est, quasi dicas antiquata lege.

In uno nouo hoīe.) In unū nouū hominē, est græce, εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον. Et cōderet.) hic est crearet, siue pararet, κτίσῃ, uelut explicans sententiā. Et pacē ijs qui prope.) Et pacē, nō repetit Græcis. Habemus accessum.) πρὸς αὐτὸν, i. aditū, siue introductionē, ueluti cū quis introducit ad cōspectū principis. Hospites & aduenæ.) ἑξένοι ἢ πάροικοι, i. peregrini & incolæ, siue accolæ, hoc est, Qui aliunde cōmigrarunt in alienam ciuitatem.

Sed estis ciues.) ἀλλὰ σὺν πολίται, i. conciuēs.

Angulari lapide.) Græcis unica uox est, ἀκρογωνία, qua significatur summus lapis in angulo ædificij, qui solet esse ualidissimus. Est autē ablatiuus absolute positus, ueluti dicas, in qua structura Christus summus est in angulo lapis.

Inimicitias in semetipso.) ἐν αὐτῷ. Hieronymus legit, in ea, ut referatur ad crucem, nō ad Christum. Siquidē & crux apud Græcos masculini generis est. Verum si reciprocū esset, i. in seipso, haberet & aspiratum, ἐν αὐτῷ, quāquā ne id quidem a græcis scriptorib⁹ obseruatur. Etiam si secus legit Ambrosius.

Ipo summo angulari lapide.) Et hic ablatiuus ponit absolute, ac si dicas, Christo duce, ὄντ' ἀκρογωνίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, i. ipso lesu Christo ente summo lapide angulari.

Constructa.) Græce significantius, συναρμοσμένη, i. coagmentata, siue cōmissa, siue coaptata. Hieronymus legit, cōpaginata. Ambrosius, cōpacta. Nec significat omnē structuram in hoc angulari lapide cōpactam esse, sed quæcūq; illo lapide cōnectat, eam surgere in templum domini. Est enim participium præsentis temporis, συναρμοσμένη.

In spiritu sancto.) Sancto redundat iuxta græca & Ambrosium.

EX CAPITE III.

Vinctus Christi Iesu. Vinctus nomē est Græcis δέσμιος. Data est mihi in uobis.) εἰς ὑμᾶς, i. in uos. Hunc quoq; locū ἀνακολληθῶν, Hieronym⁹ reddit ad hūc modū. Huius rei gratia ego Paulus uinctus Iesu Christi, & uinctus pro uobis quod estis ex gentibus, cognoui mysteriū, ut uobis quoq; illud traderē, sicut in hac eadē epistola paulo ante sum locutus. Debetis autē audire dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uobis, quod estis ex gentibus, pro quibus & uinctus sum Iesu Christi. Quāquā existimat esse simplici⁹, fateri Paulū in aliena lingua balbutisse, & sensu magis quā uerbis æstī mandū. Poterat & hoc pacto tolli sermonis impfecti incōmodū, si subaudias uerbū substantiuū, sum. Ego Paulus uinctus sum Iesu Christi. Dispensationē gratiæ.) δικονομίαν, i. dispensationem, siue administrationem. Notum mihi factum est.) ἐγνωσθέν μοι, i. notum mihi fecit mysterium, quod rursum interpretes uertit, sacramentum.

Sicut supra

Sicut supra scripsi.) καθὼς προέγραψα. i. sicut ante scripsi, ut Ambrosius. Praescripsi, legit Diuus Hieronymus. In breui.) ἐμὸν λόγον. i. in modico, legit Hieronymus & Ambrosius. Significat enim se paucis de his scripsisse, ut graeca exponunt scholia. Potest esse sensus & paulo ante. Meminit enim de his qui procul essent, gentes significans.

In ministerio Christi.) ἐν τῷ μυστηρίῳ. i. in mysterio, quod solet uertere sacramentum.

Non est agnitum.) οὐκ ἐγνωρίσθη. i. non est notificatum. Alijs generationibus.) Apertius est, quod legit Ambrosius, Alijs saeculis. Nam de aetatibus loquitur, nō de nationibus.

In spiritu.) Graecis additum est sancto. Esse gentes.) εἶναι τὰ ἔθνη. i. ut sint gentes.

Concorporales.) σύσσωμα, quasi dicas, unius corporis. Promissionis in Christo Iesu) Deest αὐτοῦ. i. suae. Omnium sanctorum.) Legitur apud Graecos etiam, ἀνδρώπων. i. hominum, & ἐλαχίστοισιν. i. infimo, ut uertit Hieronymus. Sed Paulus ut magis se diminuat & superlatiuo finxit comparatiuum, ac si dicas, infimiori pro infimo, aut postremissimo.

Inuestigabiles.) ἀνεξιχνίασιν πλοῦτον. i. imperuestigabiles diuitias.

Et illuminare.) καὶ φωτίσαι πάντας. Ambrosius non addit omnes, & sermo comodior est. Nec apud Hieronymum ulla metio, huius nominis additi. Neque Paulus illuminat homines, sed in lucem profert, & quod ante fuerat reconditum, facit omnibus perspicuum.

Quae sit dispensatio.) Legitur & ὁ πλοῦτος. i. quae diuitiae. Rursum μυστήριον uertit sacramentum. Qui omnia creauit.) διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ. i. per Iesum Christum, additum est hoc loco apud Graecos, quae Hieronymus non habet, nec Ambrosius.

Ut innotescat.) ἵνα γνωρίσθῃ νῦν. i. ut innotescat nunc. Et nunc Hieronymus legit addita cōiunctione, si modo codex mendo uacat. In potestatibus caelestibus.) ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. i. in caelestibus. Per ecclesiam.) διὰ τῆς ἐκκλησίας, Praepositio per, hoc loco significat instrumentum, quasi dicas, opera ecclesiae. Multiformis sapientia) πανμοιρία. i. maxime uaria, & modis omnibus uaria. Nam πᾶν in compositione additum, adiungit epitalin.

Secundum praefinitionem.) κατὰ πρόθεσιν. i. secundum propositum, ut legit Hieronymus. Et fiduciam est παρρησίαν, quae Ambrosius uertit libertatem. Est autem audacia libere loquendi. Quam fecit.) ἢ ἐπιόκησιν. Sermo graecus anceps est. Nam graecus articulus referre potest uel sapientiam, uel praefinitionem, quam Ambrosius & Hieronymus propositum uocant. Si ad propositum referatur, sensus est iuxta tempus quod proposuerat siue praefinierat in Christo. Si ad sapientiam, intelligis in Christo factam, hoc est creatam fuisse sapientiam. Atque hic sensus posterior magis probatur Hieronymo.

Quae est gloria.) In quibusdam graecis codicibus habebatur, quae erit, ἡτις ἐστί.

Omnis paternitas.) πᾶσα πατρία. i. omnis familia, ut indicat & Diuus Hieronymus in cōmentarijs. Idem aduersus Heluidium scribens fatetur Latinos paternitates uocare, quas Graeci uocant πατρία, cum ex una radice multa generis turba diffunditur. Sed apud Graecos manet allusio uocum, quam Latinus conatus est obseruare. Iam quaestiones illae quas mouet hoc loco Diuus Thomas Aquinas, num qua paternitas sit in caelo, & num omnis paternitas quae est in caelo & in terris, deriuata sit ab ea paternitate, quae est in diuinis, quae apte pertineant ad hunc locum, uiderint Theologi, quandoquidem uocem, unde quaestionem omnem elicit, non intellexit. Certe alibi interpres uertit familiam, uelut in psalmo, Omnes familiae gentium, πατριά. Quod apud Hebraeos est אבירות אבות. Verum interpres affectauit reddere uocum affinitatem, pater & paternitas. Atqui ea non erat tanti, ut huius gratia fuerit perdenda sententia.

Virtute corroborari.) δυνάμει. i. uirtute. Manifestior erat sensus, si graeca infinita uertisset per uerbum subiunctiuum, ut corroboremini.

Scire etiā.) Nō est initium noui capituli, ut sit opus etiā, γνωρίσατε. i. scireque, uel ut sciretis.

Supereminente scientiae charitatem.) Incertum est datiuum ne casus sit, scientiae, an genitiui, ut aut intelligas charitatem Christi sciri, quae sit maior quam ut cognosci possit, aut ut intelligas eximiam dilectionem cognitionis. Sed prior sensus uerior, & magis quadrat ad graecum

scirem sermonem. Tam
scirem qui potens est or
scirem qui legi Ambrosi
scirem qui petimur
scirem & profundum
scirem profundum & altit
scirem petimus aut inte
scirem enim emendat L

Igni uocatione.
ter tibi. Cum
contrarium arri
cat. Et ob id A

scirem. Cum patien
scirem anime & mo
scirem est circuitione. S
scirem quasi dicas
scirem Qui super omnes &
scirem res personis. Sur
scirem graecos incertum est q
scirem illud Vergilianu
scirem fundum. Ambrosius

scirem Ascendens in altu
scirem scirem qd ad
scirem scirem scirem
scirem scirem scirem
scirem scirem ab Hebraeis
scirem scirem locum. Cū enim
scirem scirem dona hominibus,
scirem scirem futurum,

scirem scirem. Sic quoni
scirem scirem dedisse se
scirem scirem est alceia
scirem scirem legit, ad in
scirem scirem lapsis &
scirem scirem Hieronymus, q
scirem scirem. Graec
scirem scirem, quod
scirem scirem erat quouis uen
scirem scirem ductū est a lu
scirem scirem. neq̄tia, cōh
scirem scirem quae cappa uideri p
scirem scirem quod est teste
scirem scirem collusore, si pol
scirem scirem, hoc est uerlutia,

scirem scirem argutia
scirem scirem pbabile se
scirem scirem qd qd qd
scirem scirem quazbor alcriber

ad græcum sermonem. Tametsi posteriorem sequitur Hieronymus.

Ei autem qui potens est omnia facere.) Grace est, ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι, i. super omnia facere. Atq; ita legit Ambrosius & Hieronymus.

Supabundāter q̄ petimus.) ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ ὀρωπούμεθα, i. ex abūdanti sup ea q̄ petim⁹.

Sublimitas & profundum.) καὶ βάθος καὶ ὕψος, i. & profunditas & sublimitas. Hieronymus, Et profundum & altitudo. In ecclesia & in Christo.) Copula &, redundat.

Quam petimus aut intelligimus.) ὀρωπούμεθα ἢ νοοῦμεν, i. quæ petimus aut cogitamus. Sic enim emendat Laurentius.

EX CAPITE III.

Digni uocatione.) Addidit nominis casum aduerbio, quasi dicas, Cauit similiter tibi. Cum omni humilitate.) ταπεινοφροσύνη, quæ significat animi habitū contrarium arrogantia. Nam humilitas quæ ταπεινώσις, aliud quiddam significat. Et ob id Ambrosius addit, humilitate animi, ne fortunæ humilitatē acciperemus. Cum patientia) μακροθυμία, i. longanimitate. Ambrosius sic legit, cū omni humilitate animi & modestia, cum magnanimitate, ut autē exprimeret ταπεινοφροσύνη, usus est circūfione. Solliciti seruare.) σπουδαζόντες, i. studentes. In uinculo pacis.) ἡσυχασμῶ, quasi dicas, in colligatione & concatenatione.

Qui super omnes & per omnia.) Satius erat in eodem genere perseverare, & nō misere res personis. Super omnia & per omnia, aut sup omnes & per omnes. Nam apud Græcos incertum est genus. Hieronymus magis uidetur amplecti neutrū genus, adducens illud Vergilianum, Deum nāq; ire per omnes, Terrasq; tractusq; maris, coelūq; profundum. Ambrosius mauult genus masculinum, Sup omnes, per omnes.

Ascendens in altum.) ἀναβας εἰς ὕψος, i. postq̄ ascenderat in altum, præteriti temporis. Iā testimoniū qd adducit, est psalmo sexagesimo septimo. Hebræa ad hūc habet modū, אֲנִי אֲשֶׁר אֲשַׁר בְּרֵאשִׁית הַיָּמִים אֲנִי אֲשֶׁר אֲשַׁר בְּרֵאשִׁית הַיָּמִים. Septuaginta transtulerūt hoc pacto, ἀνέβην εἰς ὕψος ἡχμαλώτων σου ἀρχμαλωσίαν. Ἐλάβες δόματα ἐν ἀνθρώποις. Paulus sciens ac prudens ab Hebræis unīcam dictionem mutauit, ut indicat Hieronymus hunc edisserens locum. Cū enim apud illos legatur, Accepit dona in hominibus. Hic mutauit, Dedit dona hominibus. Nec ea uarietas quicq̄ officit sententiæ, quādoquidē in psalmo, promittitur futurum, quod nōdum erat factum, & ob id dicūt accepisse dona, quæ post elargiretur. Hic quoniam apostolus describit, quod iam erat factum, fundatis ubiq; p orbem ecclesijs dedisse scribit, non accepisse. Quod autē ascendit,) ἡ ἀνάβη, τὸ ὕψος, i. illud aut quod dictū est ascendit, qd est & c. Ad cōsumationē sanctorū.) πρὸς τὸν καταρτισμὸν. Hieronymus legit, ad instructionē. Significat autē & refectionē siue reparationē. Doctores em succurrūt lapsis & deiectis. In agnitione filij dei.) Et agnitionis fidei. Et ita legit diuus Hieronymus, qui & alibi monet, pprie agnosci quod antea fuerat cognitum.

Et circūferamur.) Græcis est participiū, περιφερόμενοι, i. circūacti. Si tēpus responderet & paruuli, est νήπιοι, quod ita significat pueri, ut & parū prudentē significet. Et omni uēto, rectius erat quouis uento. Nā græca uox παντι anceps est. In neqtia hoim.) ἐν κενεῖς, quod uerbū ductū est a lusu tesseraꝝ, in quo q potest, imponit & circūuenit alteri, etiā si Faber mutat p neqtia, cōfusione & pturbatione, sed deceptus (ut uidet) similitudine figuræ κ, quæ cappa uideri possit, itaq; κκεῖα legit p κκεῖα, cū sit β. Videť aut uerbū esse fictū a κκεῖω, quod est tesseraꝝ ludo, quod in huiusmodi ludis arte opus est, & qsq; nititur circūuenire collusorē, si possit, ad suū dūtaxat cōmodum spectās, ut κκεῖαμ dicere possis aleationē, hoc est uersutiā, & fallax artificiū, uel poti⁹ artificiosam fallaciā. Idq; Hieronym⁹ ad Dialecticorū argutias & insidiosas captiōes refert. Hæc cū animi nostri cōiecturā tāetsi magnope pbabile secuti literis pdidissē, nacti Vulgarē ep̄i i Paulinas epl̄as cōmetarios haud q̄q; aspnādos, cōpim⁹ & illū nobiscū sentire, cui⁹ eqdē x̄ba, qd ad hāc rē ptinet, nō grauabor ascribere, κκεῖται λέγοντες οἱ τοῖς πεπτοῖς κκεῖαμοι. τιοῦτί εἰσμε οἱ ἡδουοῦντες

Cybeutes

ακαλοι μετατιθεντες τω αφελεσει απαρη περφοδω ως βουλοντ. i. Cybeuta dicunt, qui talis utitur, eiusmodi sunt falsi doctores, transponentes simpliciores ceu talos, prout uolunt. In quidem satisfaciebat mea coniectura, tam consentanea uero. Ceterum, quonia non nullos magis comouet autoritas q̄ ipsa res. Graeci interpretis suffragium addidimus. Iudicium admonet Hieronymus totum huc locum, si quis graeca legat, manifestiore esse. Sed dum Latinis ad uerbum redditur, sensum fieri obscurorem. Hieronymus legit, In fallacia hominū, in astutia. Ad circumuentionem.) πρὸς πλῆθος εἰσαρ. Dicitur est autem a πλῆθος εἰσαρ, quod est homine adoriri ex insidijs. Et erroris. εἰ πλάνης, melius uertisset in postura. Nam πλάνη & decipientis est at error decepti. Mirum est autem quid secutus Ambrosius legerit ad remedium erroris.

Veritatem autem facietes.) ἀληθεύοντες, i. ueritatem sectantes. Nā ἀληθεύει, est uel praestare quod dixeris, uel uera loqui. Nam hoc opposuit τῇ κνθειᾷ ἢ τῇ πλάνῃ, hoc est, uersutia & impostura. Crescamus in illo.) αὐγεσώμεθα εἰς ἀντὶ τὰ πάντα, i. augeamus in illum omnia. Sic quidem emendat Laurentius. Ego sane puto recte uerti posse, Augescamus in illum per omnia, ut ad τὰ πάντα, subaudias prapositionem κτλ. Tamen si Hieronymus legit, Ut augeamus in ipso omnia. Et item Ambrosius. Si tamen codices mendo uacant. Nec ab his dissentit Vulgarius. Proinde sequatur lector, quod maxime probauerit. Etiam si nostra lectio ab horum interpretatione minimū dissidet, praesertim cū mox sequitur, τῆς αὐχένης τῷ σώματι. Cōπακτῷ.) συνασμιολογῶ μου, q̄ ante uerterat cōstruētū.

Connexum.) συμπεβαλλόμενον, i. coagmentatum. Hieronymus legit conglutinatum. Per omnem iūcturam.) ἀφῆς, quod non possis aptius uertere, q̄ cōmissuram. Est enim ἀφῆ cōmissio, sic ut utrūq; se mutuo contingat, ueluti membrum membro connexum.

Secundum operationem.) κατ' ἐνέργειαν, Rursum est illud nomen toties obuiū, quod actum ac uim occultam significat. Sensit de spiritu uitali, qui a capite proficiscēs, impartit uim suam, non omnibus parem, sed quatenus conducit toti corpori. Ad eum modū interpretatur & Vulgarius, ut ἐνέργεια, quam hic operatione uertit, pertineat ad actū spiritus Christi in membris suis, non ad opera nostra, quemadmodum exponit Lyranus. Thomas ita moderatur interpretationem, ut uideatur utrūq; sensisse.

In mensura.) ἐν μέτρῳ, i. in mensura, etsi iam dissentiūt latina exemplaria, ut intelligas in corpore cuiq; membro, iuxta suum modulū impartiri de uita corporis & alimento.

Vniuscuiusq; membri.) μέρος, i. partis. Quanq; exiguū discrimen inter μέρος & μέτρος.

In aedificationē sui.) εἰς ἑαυτῆ. i. sui ipsius. In domino.) Quidā graeci codices habent, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, i. in conspectu dei. Sicut & gentes.) Nonnulli codices habent, Sicut & reliquae gentes; τὰ λοιπὰ ἔθνη. In uanitate sensus) νοός, i. mentis, potius q̄ sensus. Atq; ad eū modum mox uertit interpres, Renouamini spiritu mētis uestrae. Valla iure taxat eos, q̄ sensum interpretantur, sensualitatem, cum Graecis νοός sit ea pars animi, quae maxime seimota est a materia corporis, quaeq; sola putatur aliquid agere sine corporis organo.

Obscuratum habentes intellectum.) σκοτισμένοι τῆ δ' ἰαυοία, i. obscurati cogitatione, siue animo. Hieronymus legit, Obscurati mente. Ambrosius, Obscurati intellectu. At non ster interpres hoc sane loco clarius extulit ὄντες.

Alienati a uita.) Abalienati ἀπηλλοτριωμένοι, i. abalienati. Et ita legit diuus Hieronymus, A uita dei.) Quidā codices habent, a uita dei, sed mendose. Est enim, a uita, τῆς ζωῆς. Ambrosius legit, a fide dei, Potest & hic esse sensus, a uita, qui est deus. Id enim indicant articuli utrobique appositī. Per ignorantiam.) διὰ πλῆθος ἀγνοίαν, propter ignorantiam.

Et cecitatem.) πώρωσιν, quod magis sonat excaecationem. Mirum unde Ambrosius legerat pro cecitatem, duriciam, nisi forte codex illius pro πώρωσιν habebat σκληρώσιν.

Qui desperantes semetipsos.) οἱ τίνες ἀποκηκότες ἑαυτοῦς πρὸς ἀκαμί, qui se cordia detenti tradiderunt semetipsos, emendatore Valla. At Diuus Hieronymus existimat recte uerti posse, indolentes pro desperantes, quod uox hinc uideretur deducta, cum quis uacat dolore

πρὸς ἀκαμί

debet delectu sui mali, & interpretatur graecan (auidiam) In auaricia, indicat aliquis q̄ par (uonem illum.) v̄, id e (pouite uos) Grace sic (uominem, & renou (Hieronymus. Depo (uonem uos. Nam is or (uonem illum auditis, & (ueterem hominem) (uouamini autem.) I (uon referri, si didicistis. (uicimini & nolite pe (uon hebraei sermonis e (uon compescite iram. Ne (uon ad iniuriam usq; pr (uon natura uicium aut c (uon iram, siue commot (uon, etiam si quid dole (uon iuriarē debere consil (uonatore possit accipi. (uon iam calumniandi get (uon Et sanctitate uerita (uon Verti poterat in relig (uon Cum proximo,) m (uon Nolite dare,) m (uon Manibus suis,) τῶ (uon nonomen suus perp (uon Ambrosius. Quod (uon es bona est, uel opere (uon Necessitatem patient (uon sicut impartire. Nam (uon sermo malus.) λέγῃ (uon aedificationem fidei.) (uon dicit se ad aedificati (uon fidei, propter euph (uon) ἵς ἡμεῖς. In die (uon uere benigni.) χρεῖσι. (uon uatur amarulentiae & (uon ubi blandi. Benignitas (uon Misericordes.) ἰσπαλαγ (uon uatum pertinet, quasi di (uon ueritate litera. (uon Donantes inuicem.) χρεῖ (uon obediens, id tuo bono (uon exp. hic di donantes, pro (uon ueritas seu libenter d (uon uocant uobis.) ἡμῖν, id e

rat dolore & sensu sui mali, & ob id stupens fertur in omne uicium. Ad eundem modum interpretantur græcanica scholia.

In auariciam) In auaricia, ἐμωλεονεξία, quod proprie dicitur quoties alio fraudato plus sibi uindicat aliquis q̄ par est.

Si tamen illum.) ἔγγε, id est siquidem, aut si sane.

Deponite uos) Græce sic est ἀποδέδωαι ὑμᾶς, ἀνανεοῦσθαι, ἢ ἐνδύσασθαι, i. deposuisse uos ueterem hominem, & renouatos fuisse spiritu, & induisse nouum hominem. Aut, ut legit diuus Hieronymus. Deponere uos, ut referatur ad didicistis, sed tum omittendum erat pronomen uos. Nam is ordinat in hunc modum. Vos autem non ita didicistis Christū si tamen illum audistis, & in illo docti estis, deponi uos secundum priorem conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur iuxta deſyderia erroris.

Renouamini autem.) Et hic infinita sunt sicut admonuimus quæ possunt pariter ad idem referri, si didicistis.

Iraſcimini & nolite peccare) Id quemadmodum e psalmo sumptum est, ita iuxta formam hebraei sermonis extulit. Nam sensus est, si continget irasci, tamē ne peccetis, hoc est compescite iram. Neq̄ enim Paulus iubet nos irasci, sed iram nō uult esse diuturnā, nec ad iniuriam usq̄ progredi. Nec est iracundia græce, quæ uox latinis, non tam iram, q̄ naturæ uicium aut certe habitum significat animi facile irascentis, sed παροργισμῶ, id est iram, siue commotionem, aut irritationem, ut intelligamus ei qui laesit sit iniuria, etiam si quid doleat, tamē eū dolorem breuem esse oportere, & citra retaliationem iniuriæ debere consistere inter Christianos. Deinde diabolo, haud scio an hic pro calūniatore possit accipi. Sitis inquit concordēs, ne si iuste etiam ulciscamini, præbeat is anſam calumniandi gentilibus.

Et sanctitate ueritatis.) ἐν ὁσότητι τῆς ἀληθείας, Ambrosius legit, in ueritate & iusticia. Verti poterat in religione ueritatis.

Cum proximo.) μετὰ τῷ πλησίον, i. ad proximum. Tametsi recte uertit interpres.

Nolite dare.) μὴ δέδωκετε, i. neq̄ detis, & diabolo uerti poterat calumniatori.

Manibus suis.) τῶν ἰδίου χειρῶν, i. proprijs manibus. Quanq̄ hic ἰδίον & ἐαυτοῦ per idē pronomen suus perpetuo consueuit uertere. Quidam codices non addunt suis, ut nec Ambrosius. Quod bonum est.) Potest legi per parenthelīm, quod bonum est, quæ res bona est, uel operetur rē bonā, hoc est nō e turpi opificio quærat uicium, sed honesto. Necessitate patienti.) τῶ χειρῶν ἔχοντι, i. opus habenti. Et est ἵνα ἔχη μεταδιδόναι, i. ut possit impartire. Nam ἔχω adiunctū uerbis infinitiuis, aliquoties usurpatur p̄possum.

Sermo malus.) λόγος σαπρός, id est sermo spurcus.

Aedificationem fidei.) τῆς χεῖρας, id est utilitatis lego non fidei. Hieronymus testatur emendasse se, ad aedificationem oportunitatis, sed in latinis codicibus pro oportunitatis legi fidei, propter euphoniā, atq̄ ita legit diuus Ambrosius.

In die.) εἰς ἡμέραν, i. in diem. Ira & indignatio.) θυμὸς ἐπιθυμῶν, i. ferocitas & ira.

Inuicē benigni.) χρηστοί. Hieronymus putat rectius uerti suauitatē, q̄ benignitatē ut opponatur amarulentia & asperitati morū. Nam & χρυσολόγοι dicti sunt, uehementer comes & blandi. Benignitas enim proprie ad dandum pertinet, hoc est ad liberalitatem.

Misericordes.) ἐυσπλαγχοί, quod nō solum ad misericordiam, sed ad omnem pietatis affectum pertinet, quasi dicas bonorum uiscerum. Nam uiscera pro affectibus usurpant diuinæ literæ.

Donantes inuicem.) χαρίζόμενοι ἑαυτοῖς, i. donantes uobis ipsis, ut intelligas quod in alios benefeceris, id tuo bono tuoq̄ lucro fieri, magis q̄ illius qui accipit. Ita Hieronymus. Neq̄ hic est donantes, pro condonantes seu ignoscentes positum, sed χαρίζόμενοι, id est largientes seu libenter dantes.

Donauit uobis.) ἡμῖν, id est nobis, prima persona. Tametsi græci codices uariant.

EX CAPITE QUINTO.

In odorem suauitatis.) εἰς ὄσμον εὐωδίας, id est in odorem redolentiae sine fragrantiae.

Hieronymus in praefatione Zachariae reddidit odorem bonae fragrantiae.

Nec nominetur.) μηδὲ ὄνομα ἴδω, id est ne nominetur quidem.

Aut supitudo, aut stultiloquiū.) Graecis hoc loco nō reperitur, aut sed &.

Aut scurrilitas.) ἐντραπέλια .i. facetia siue lepos. Nam in bonam partem apud philoso-

phos accipitur. Sentit autē urbanitatē scurrilem, & indignam graui uiro. Tametsi Hier-

onymus eiusmodi quoq; sales qui tm̄ risus causa dicunt, indignos esse putat uere chri-

stianis, adducēs illud ex hebraico euangelio, nunq̄ lateris, nisi cum uideris fratrem tuū

in charitate. Equidem ut iocos utcunq; tolero, modo docti sint, & sale conditi, ita non fe-

ro quosdam, quoties urbani uideri uolunt, e diuinis literis ad suas ineptias detorque-

re aliquid. Ceterum quod sequitur gratiarum actio graecis est εὐχαριστία. Id uerbi diuus

Hieronymus interpretatur gratiositatem seu gratiam, quod apud hebraeos gratiosus &

gratias agens eodem uerbo dicitur. Putat enim in prouerbijis ita scriptū γυνὴ εὐχαρισ-

τήσιν ἀνδρὶ δόξα, id est mulier grata suscitatur uiro gloriam. Nam cateri quoq; interpretes,

Aquila Theodotus, & Symmachus uerterunt, χαροπός, id est gratiosa, non εὐχαριστός.

Hæc huc tendunt, ut sermo christianorum absit a scurrilibus iocis, sed sua quadam gra-

tia conditus sit. Verum id lectori expendendum relinquo, mihi Hieronymianum cō-

mentum hoc loco non usq; quaq; probatur.

Quæ ad rem non pertinet.) τὰ οὐκ ἀνήκοντα, .i. nō conuenientia, siue quæ nō cōueniūt.

Scitote intelligentes.) ἐσε γινώσκοντες, id est sitis cognoscentes, quanq̄ quidam codices

habent ἴσε, id est sciat, ut congeminiatio epitalin habeat.

Quod est idolorum seruitus.) ὁς ἐστὶν ἰδωλόλατρεῖα, id est qui est idolorum cultor. Hiero-

nymus legit, qui est idolis seruiens. De uoce πλεονεκτεῖν admonet diuus Hieronymus à

πλεονεχῶν dictam, ubi quis occupat alienum. Proinde superius aliquantō ne quis circū-

ueniat in negotio fratre, de adulterio interpretatus est, & hic πλεονεξία putat pro for-

nicatione accipi posse.

Venit ira.) ἔρχεται, uenit hoc praesentis temporis est aut certe futuri.

In filios diffidentia.) ἀπειθεία .i. inobedientia, siue incredulitatis, quemadmodum an-

tea meminimus. Hieronymus putat rectius uerti insualibilitatis, quos nos intractabiles

appellamus. Participes eorū.) συμμετοχοί, .i. cōparticipes, id est ne sitis participes ma-

lorum cum illis. Agit enim de fructibus impietatis.

Fructus enim lucis.) Græce est, fructus em̄ spiritus ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος. Quanq̄

latini codices & consensus interpretū refragatur huic lectioni.

Beneplacitum deo.) Græce est domino.

Magis autē redarg.) Omisla est coniunctio, & καὶ, & redarguite pro arguite. Ambro-

sus legit obiurgate, sed accommodatius erat arguite ἐλέγχετε. Siquidem ipsa lux bona

uita, arguit & prodit turpia facta tenebrarum, etiā si nihil obiurges. Memor igitur me-

taphoræ subiecit, magis autē arguite. Arguit enim qui reprehēdit & reuincit, & arguit

qui prodit. Et sermo qui consequitur, Omnia autem a luce manifestet, magis exigit, ut

legamus arguite p̄ prodite, q̄ p̄ obiurgate. Quanq̄ hic quoq; legit Ambr. obiurgantē

Omne enim quod φ̄ φανερούμενον, quoniam participium est medium, ambiguum red-

dit orationē. Nam potest esse sensus. Quicquid manifestatur lux est. Aut quicquid ma-

nifestat, lux est. Apparet autem potius actiue legendum q̄ passiuē, nisi me moueret ar-

ictulus participio appositus non nomini, interpretarer ad hunc modum, Id quod om-

nia manifestat, lux est φ̄ πᾶν φανερούμενον φῶς ἐστίν. Quicquid enim celat nox & caligo, id

lumen reteggit aperiteq;. Ex sancta piorum uita, & ex prædicata ueritate, omnia palam

sunt, quæ ab hac dissident.

Surge qui dormis.) Id quod Paulus citat, Hieronymus negat usq; reperiri in diuinis

literis

Erasm9

IN EPIS

sed od ex apocryphis
proferri. Et illuminabit
non ubi Christus, ut uer
per a quibusdam legi
nam a Christo pende
rebus uitam receper
Ambrosium. Et exur
dite igitur fratres.)
sunt ambrosius.) uer
uide, quod in ten
adimenes tempus.
sonat siue opor
Mali sunt.) πονηρὰ qu
Voluntas dei.) Domi
quo est luxuria.) a
ine, ita ut uulgus fac
ne agat Paulus ceu m
thio quæ mea lentes
præcelsu. Nolite i
aus. Impleamini f
posuit temulentia ui
de. Ceterum psalmu
dem, sed proprie dei
Subditur sint.) Sui
se saluator corporis e
In uerbo uitæ.) V
onymum. Vt ex
et continuo additur.
Sancta & immaculat
Ut corpora sua.) a
Corporis eius.) Pa
Propter hoc relinque
quæ & diuus Hieron
bet, quasi dicas pro pa
sed suo more decerpe
illis pronominibus sui
in medio & adhibebit
in carne una quod id
Et adhibebit.) uer
uorem suam. In car
uobis. Iuxta proprie
monent, non nunq; an
uoluntate positum reperi
sacramentum hoc.) uer
et ministratum uniuersa
ad uocem magnopere co
tibus magni mysteria
uorem. uer enim in ho
uettatis uei consueta

IN EPIS

In Christo.) Et in Christum, & in ecclesiam. Tamen non ignoro accusatum apud grecos aliquoties idem pollere, quod alter casus. Potest autem accipi de Christo & de ecclesia. Nam & in hunc sensum usurpatur a grecis εις ερμην & εις απολλα.

Vxor autem timeat.) Græce est, ut timeat *ἵνα φοβηται*, id est ut reueretur. Nā in hūc sensum putat accipi posse diuus Hieronymus uerbum φοβησθαι.

EX CAPITE SEXTO.

ET sis longeuus.) *ἡ ἐσθ*, id est & eris, quanquā hoc loco ambiguum est.

Et uos patres.) Vos redundat, Nam græcis subauditur.

In disciplina & correptione.) *ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ*, id est in eruditione siue institutione & admonitione. Nam id uerbi magis arridet diuo Hieronymo, quip, pe mollius quā correptione, quo usus est Ambrosius. Caterū utraq; uox græcis anceps est *παιδεία* tum eruditionem significat, tū castigationem, a puero dicta, *νοουθεσία* admonitionem & obiurgationem siue correptionem, inde dictum, quod in animū alicuius ponas, & ingeras quid factū oporteat. Dominis carnalibus.) *τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα*, id est dominis secundum carnem, uerum id recte mutauit ut effugeret et amphibologiam, ne quis secundum carnem referat ad seruire. Non ad oculum seruientes.) Græcis uox est cōposita *μη κατ'ὀφθαλμοδουλείᾳ*, quasi dicas non iuxta oculare seruitium.

Hominibus placentes.) Et hic cōposita uox est *ἀνθρωπάρεσκοι*, multo iocundior quā latina periphrasis, sed interpret non potuit reddere. Sonat quasi dicas, homoplacitos, eos qui student probari hominibus. Cum bona uoluntate.) *μετ'εὐνοίας*, id est cum beneuolentia, Mirum cur id interpret putarit immutandum.

Seruientes sicut domino.) Sicut, aduerbium redundat, nec additur ab Ambrosio.

Remittentes minas.) *ἀνιέντες πλὴν ἀπαλήμ*, id est relaxantes minas, hoc est minus feroces minusque minabundi, uult enim eos esse minus imperiosos.

Quia & illorum & uester dominus.) *εἰδοτέον, ὅτι καὶ ἡμῶν ἀντὶν*. i. scientes quod & uester ipsorum d. e. i. c. Ambrosius & Hieronymus legisse uidentur *ἡμῶν τε καὶ ἀντὶν*, id est uester simul & illorum, ut intelligas cōmunem ambobus dominum.

Fratres.) Mei pronomen additum est apud grecos *ἀδελφοί μου*. Porro nec Hieronymus, nec Ambrosius addit fratres, *δλοιπὸν* autem melius uertisset, quod superest.

Induite uos armaturam dei.) *πανοπλίᾳ*. Ea uox semel significat quicquid ad armandum in pugnam militem pertinet, quasi dicas, omnia simul arma quæ ad uirū pertinet. Vnde paulo inferius admonet diuus Hieronymus uertendum fuisse, non arma, quod Græci dicunt *ὄπλα*, sed uniuersa arma *πανοπλίᾳ*. Et Ambrosius legit uniuersitatē armorum.

Aduersus insidias.) *μεθοδείας*, idē quod ante uerterat circūuentionem. Ambrosius legit aduersus natiōes, sed codice opinor deprauato. Est autē *μεθοδεία* si quis ex insidijs aggreddi aliu. Hieron. legit cōtra uersutias diaboli, quibus hic potuisset uertere calūniatoris.

Colluctatio.) *ἡ πάλη*, i. lucta. Mundi rectores.) *κοσμοκράτορες*, i. mūdi dominos, quā dictionem plane nouam, nec usque alibi repertam, diuus Hieronymus putat a Paulo primum fictam fuisse, quo nouis rebus explicandis noua accommodaret uocabula.

Tenebrarum harum.) Græce est *τὸ σκοτεινὸν τοῦ αἰῶνος τούτου*, i. tenebrarū huius sæculi.

Et in omnibus perfecti stare.) Græci sic legunt *ἢ πάντα κατεργασάμενοι εἶναι*, i. omnibus confectis siue perfectis stare, id est postquam omnia profeceritis stare. Hieronymus legit atque exponit, omnia operati stare. Quemadmodum nihil non facit miles, quo possit hosti resistere, ac suam tueri uitam, ita nobis omnia sunt facienda cum spiritibus assidue luctaturis. State ergo succincti.) *περιζωσάμενοι*, i. accincti siue circumcincti, hoc est muniti. Nam ea pars corporis baltheo laminis conferto tegi solet in bello, ad quem nūc alludit apostolus. Tela nequissimi.) *βέλη τὸ πονηροῦ*, tela mali siue scelesti.

Galeam salutis.) *τὸ σωτήριον*, id est salutaris. Nec est assumite, sed capite.

Et in ipso uigilantes.) *ἢ ἐν αὐτῷ τῷ νῦν*, id est & in ipsum hoc uigilantes. Incertum apud Græcos

non referat ad spiritū.
operari. Ambrosius legit
et aduersa loquendi.
et aduersa illa. Ita redundat
et aduersam. Ita potest
aduersa prout oportet
et aduersus frater nolter.
opera semper uertit chi
et aduersa de nobis sunt, ho
no additur nec apud C

ET in
admon
græci
licet op
men fa

Cū episcopis.) Græ
efficā, cū illorū presby
et episcopos, i. una
Quod si græca uox
in omni memoria uel
in omni memoria uel
oper omni memoria ue
orationē faciens. Sup
et gaudij causam. In
confidens in hoc ipsar
locos gaudij.) Græcis
et gaudij. Vulg
et gratia, uel qui &
in. Tanti est in uisceribus
et est effectus humani, et
Magis magis.) et in
et in lege utilia. Sui
Et sine officia.) Ambro
et quod offendat. C
et in iura offendiculo.

Græcos, an referatur ad spiritū, an ad rem. In omni instantia.) ἐν πάσῃ προσκατηρέσθῃ, de quo superius. Ambrosius legit perseverantia. Cū fiducia.) ἐν παρρησίᾳ, quæ est proprie libertas & audacia loquendi, Notū facere.) Cur nō potius, ut notum faciam?

In catena ista) Ista redundat, Nec est apud Ambrosiū, nec apud Hieronymum.

In ipso audeam.) ἵνα παρρησιάσωμαι, quod uerbū explicās Ambrosius, dicit ut in ipso exerta libertate prout oportet me loqui, nec est ita, sed ut ἵνα παρρησιάσωμαι .i. ut audeam.

Charissimus frater noster.) ἀγαπητός, .i. dilectus, atq; ita legit Hieron. quod hic uelut data opera semper uertit charissimus. Ut cognoscatis, quæ circa nos sunt.) τὰ περὶ ἡμῶν id est quæ de nobis sunt, hoc est res nostras & statū nostrū. A deo patre nostro) Nostro nō additur nec apud Græcos, nec apud Hieronymum, nec apud Ambrosium.

ANNOTATIONVM IN EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS FINIS.

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

ET Timotheus.) Quanq̄ id quidē nihil attinet ad sententiā Pauli, tamen admonendū duxi, Timotheus pronuciandū antepenultima acuta, siue græcā rationē sequaris, siue latinā, quod cōtra nunc fit in templis oibus. Et licet optandū foret, ut hoc esset grauissimū erratū in uita christianorū, tamen fœdū est nos publicitus in re tam manifestaria perpetuo peccare.

Timotheus duxit ee.

Cū episcopis.) Græcis unica dictio est coepiscopis *συνεπισκόποις*, quasi cōmunicet suū officiū, cū illorū presbyteris. Quanq̄ hic græca uariant exēplaria, & in nōnullis scriptum erat, *συνεπισκόποις*, .i. una cū episcopis. Et diaconibus.) *διακόνους*, .i. ministris, ut sapi⁹ uertit. Quod si græca uox placet diaconis dicendū erat, non diaconibus.

In omni memoria uestri) *ἐπι πάσῃ τῇ μνήμῃ ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέξασθαι ποιοῦμεν*, id est in omni memoria uestri, cū gaudio obsecrationē faciēs. Ambrosius legit ad hūc modū Super omni memoria uestra semper in omni oratione mea pro omnibus uobis, cū gaudio orationē faciēs. Super cōmunicatione uestra, ut gaudiū referas ad cōmunicationē ueluti gaudiij causam. In omnibus orationibus.) *ἐν πάσῃ δέξασθαι*, .i. in omni obsecratione

Confidens in hoc ipsum.) *πεπειδωσάμην τούτο*, .i. persuasum habens hoc ipsum.

Socios gaudiij.) Græcis est *χαρίτος*, .i. gratiæ, sed facilis lapsus in *χαρίτος & χαρᾶς*. Ambrosius legit gaudiij, Vulgarius gratiæ Omnes uos esse.) *ὄντας*. Rectius uertisset, cum sitis socij gratiæ, uel qui & estis locij gratiæ, *συγκοινωνοὺς*. Vos esse in uisceribus.) Esse redundat. Tantū est in uisceribus Iesu Christi, siquidem hoc adiecit, ne quis suspicaret quicq̄ hic esse affectus humani, cur eos tantopere amaret **Viscera** uocat affectum animi.

Magis ac magis.) *ἔτι μάλλον*, .i. adhuc magis. Potiora.) *τὰ διαφέροντα*, .i. præstantia: Ambrosius legit utilia, Suspicio illius codicē habuisse scriptum *συμφέροντα* p̄ *διαφέροντα*

Et sine offensa.) Ambrosius legit inoffensi, quasi dicas robustos, qui nō possint offendi, aut qui nusq̄ offendāt. Quanq̄ græca uox ambigua est, *ἀπερόσκοποι*, quasi dicas, tales; ut nemini litis offendiculo, & in hunc sensum interpretantur græcanica scholia.